

Det er altså i virkeligheden en fordel, at han har koncentreret sig om det ydre forløb og den organisatoriske udvikling. Det har han forstået og der vil bogen også være et vigtigt opslagsværk i mange år fremover. Man får her serveret et billede af Jogiches og dermed af Luxemburg, der reviderer den hidtidige opfattelse af hende. Det viser sig, at (organisations) politisk teori og praksis er to meget forskellige størrelser hos Luxemburg som det viste sig i hendes og Jogiches' forsøg at styre revolutionen 1905-07 fra udlandet (smlg. dog s. 401). Jogiches' intrigante og diktatoriske tendenser bliver også klarlagt med al tydelighed, omend ikke vurderet rigtigt fordi deres politiske implikationer ikke diskuteres.

Af betydning er ligeledes fremstillingen af det nationale spørgsmål og dets implikationer for arbejderbevægelsen. SDKPiL's standpunkter var på mange måder korrekt, det viste vurderingen af historisk retfærdighed overfor arbejderklassens standpunkt (s. 614), det viste vurderingen af hvad Polens »uafhængighed« ville betyde for arbejderne (s. 582) osv. Men partiet forstod ikke hvilken betydning parolen om national uafhængighed havde for masserne, at den kunne udnyttes i revolutionens tjeneste. Her så Lenin meget klarere.

Bogen har altså store begrænsninger og dens problem er ikke manglende kildemateriale, men virkelig indsigt i arbejderbevægelsens selvforståelse og udvikling. Dette problem kan Strobel næppe løse, men med dette in mente kan afhandlingen bruges og vil være uomgængelig ved studiet af den polske og russiske arbejderbevægelse indtil 1918, især fordi den i så rigt mål gør brug af polske og russiske fremstillinger og kildepublikationer.

1. Georg W. Strobel, Quellen zur Geschichte des Kommunismus in Polen 1878-1918. Programme und Statuten, Köln 1968. En anmeldelse med enkelte rettelser findes i Archiv für Sozialgeschichte bd. 13 (1973) s. 715-19. Derudover findes en del af Rosa Luxemburgs polske artikler på tysk udgivet af Jürgen Hentze.
2. Der fandtes desuden en zionistisk arbejderorganisation, »Poale Zion«, som ikke havde større betydning i denne tid. Om »Bund« se f.eks. Bernard K. Johnpoll, The Politics of Futility. The General Jewish Workers Bund of Poland 1917-1943, Ithaca-New York 1967.
Gerd Callesen

Tidsskriftoversigt 1974

Ved Gerd Callesen

I *Sønderjysk månedsskrift* (1974-5, s. 153-61) skriver Erik Nørr om »Rigsdagsvalget 1898« i Nordslesvig - specielt i valgkredsen Åbenrå-

Flensborg. Han beskæftiger sig bl.a. med forholdet mellem danskerne og Socialdemokratiet og behandler i den sammenhæng kort dilemmaet for et nationalt mindretalsparti: ikke at kunne tage stilling til økonomiske og sociale problemer - og dermed at være et borgerligt parti, en konklusion som Nørr åbenbart ikke ser. Desuden behandler artiklen Peter Sabroes stilling til valget; Sabroe indtog i 1898 et klassestandpunkt, mens han i 1912 indtog et borgerligt standpunkt til samme spørgsmål. Artiklen giver dermed et ikke uvæsentligt bidrag til Sabroes biografi og til en vis grad også til Socialdemokratiets udvikling. I samme tidsskrift nr. 12-1974 s. 437-41 beskriver Sigfred *Jespersen* den hjælp især arbejderorganisationerne ydede deres tyske kammerater ved flugten fra Nazityskland. Den indeholder en mængde informationer, men er nok for velvillig overfor politiet - der findes eksempler, hvor det danske politi var medansvarlig i tyske modstandsgruppers arrestering, Robert *Huhle* har nævnt et eksempel i dagbladet *Sønderjydens* sidste nummer. Flygtningehjælpen baseredes i høj grad på samarbejdet mellem arbejderungdomsorganisationerne før 1933 - dette sidste er der et par gode illustrationer fra - »Flygtningehjælpere og modstandskamp«. I nr. 6-1974 meddeler Andreas *Thomsen* under overskriften »Socialdemokratiene og Sønderjylland« nogle erindringer (s. 225-27). Det fremgår af dem, at for en betydelig gruppe sønderjyske socialdemokrater havde »den internationale marxisme« et virkeligt indhold, det var en væsentlig bestanddel af deres politiske teori.

I *Sønderjyske Arbejder* 1974 har H.E. *Sørensen* skrevet om »Anna Mosegaard. En arbejderdigter fra Haderslev« (s. 120-38). Det er en velskrevet artikel og han fremhæver med rette hendes sociale skitser fremfor hendes børneskuespil og større dramatiske forsøg. En enkelt af disse - en strejkeberetning - er blevet genoptrykt i *Tobaksarbejderbladet*, Frie Kvinder og Land og Folk, enkelte andre bliver genoptrykt i 1975 i en antologi om arbejderkvinders digtning på et tysk forlag (A.M. skrev på tysk). Hun er altså ikke helt så »lige gyldig«, som *Sørensen* gør hende til, hvad hans artikel jo også tyder på. I samme bind har Dorrit *Andersen* offentliggjort en korrespondance mellem en nordslesvigsk arbejderfører og Socialdemokratiets partisekretær, Alsing *Andersen*. Det er en interessant korrespondance af halvprivat karakter og den giver indblik i de nordslesvigske (danske) socialdemokraters motivationer og Socialdemokratiets taktik i afstemningstiden. Den bekræfter implicit Robert *Huhles* mening, at de nationale følelser for en kort bemærkning fik tag i arbejderne for så igen at forsvinde. I kommentaren er der enkelte småfejl - »Socialdemokratiet mellem dansk og tysk. Fem breve fra typograf Jørgen Møller, Haderslev, 1919« (s. 139-56).

Under titlen »Die Arbeiterbewegung in Nordschleswig 1872-78. Hauptzüge ihrer Entwicklung« analyserer Gerd *Callesen* den nordslesvigske arbejderbevægelses politiske og organisatoriske udvikling derunder

specielt stillingen til selvbestemmelsesretten. I denne proces overvandt den stort set - bl.a. under indflydelse fra den danske bevægelse - den lassalleanske sekterisme. Imidlertid opløstes bevægelsen hovedsagelig pga. landsdelens økonomiske nedgang og forsvandt helt efter »socialistlovens« indførelse i 1878 (*Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte* 1975 s. 193-216). Søren Federspiel har skrevet en artikel om »Die Sozialdemokraten und die nordschleswigsche Frage 1872« på baggrund af den korrespondance han offentliggjorde i denne Årbog 4. Det er en meget præcis artikel, der også inddrager de lokale avisers reaktion mod socialdemokraternes samarbejde. Han fremhæver de danske socialdemokraters selvstændige internationalisme, som i dette konkrete tilfælde også fandt Engels' anerkendelse (det har Federspiel behandlet i sit speciale). Artiklen indeholder en del bemærkelsesværdige citater fra de lokale aviser - *Die Heimat* 1975 s. 40-48. I *Folk og Kultur* årg. 1974 har Inge Adriansen undersøgt de (især russiske) krigsfangers arbejdsindsats og forhold i Nordslesvig under 1. verdenskrig. Hun gør det specielt med henblik på deres situation som fremmedarbejdere - »Krigsfanger som fremmedarbejdere. Assimilationsprocesser i Nordslesvig 1914-19« (s. 76-89).

Pressens årbog 1974 behandler i forskellige artikler ejerforholdene i (dags)pressen i Finland, Norge, Sverige og Danmark. Specielt hvad angår den danske får man en del brugbare oplysninger. I *Sket. Vort århundredes historie* nr. 22 (s. 611-14) skriver Willy Markvad om »Fagbevægelsen i Danmark« (1871-1914). På 4 s. kan man ikke skrive alverden, men W.M. behandler de 3 vigtigste sager i fagbevægelsens udvikling indtil 1914: forholdet mellem parti- og fagbevægelse, modsætningen mellem kapital og arbejde især i forbindelse med storkonflikten 1899 og begyndelsen af det fagretslige system, dvs. at de faglige kampe blev underkastet bestemte normer som »arbejdsmarkedets to parter« var blevet enige om.

Steen Busck, Jens Christensen og Asger Jepsen har i »Den jyske historiker« (1973/74 nr. 3-4) offentliggjort en omfangsrig artikel om »Klassestrukturen i Danmark 1870-1920 med særligt henblik på en fremstilling af arbejderbevægelsens historie i dette tidsrum« (s. 1-117). Det har været hensigten »at tilvejebringe lidt af det materiale, som er nødvendigt for at placere arbejderbevægelsen i en social og økonomisk sammenhæng« (s.1). Denne beskedne målsætning er opfyldt. Iøvrigt ser det ud til at det drejer sig om en nyinterpretation af det foreliggende materiale som bliver forsynet med en »marxistisk« overbygning. Forbindelsen mellem den økonomiske og politiske historie lykkes heller ikke her. I det første nr. af 7. årg. (1974-75) af tidskriftet skriver Ole Marquardt en artikel om »Konjunkturforløb og klassebevidsthed« (s. 7-150). Trods gode ansatser og delanalyser forbliver det et ufærdigt arbejde da den historiske dimension bevidst udelukkes, da »intentionen bag arbejdet er at reaktualisere betydningen af de eksklusive materielle faktorer

for dannelsen af en radikal-oppositionel arbejderbevidsthed« (s. 10). Marquardt tilskriver arbejderklassen en revisionistisk bevidsthed (s. 15), hvor han formentlig mener en reformistisk. Begge dele stemmer imidlertid ikke overens med hans mening om at arbejderklassen ikke umiddelbart »kan forestille sig en anden produktionsform end den kapitalistiske« (s. 10). Denne mening er desuden kun en mening. Endelig har han fundet frem til et helt nyt begreb: »Klasse an und für sich« (s. 47,48), hvor Marx bruger begrebet »Klasse für sich«, hvad han kunne have fundet ud af ved at læse den af ham stærkt kritiserede Jens Qvortrup. I nr. 2 i 7. årg. skriver Jørn Hansen/ Ole Marquardt/Peter Sørensen en ret omfattende afhandling om »Det tyske socialdemokrati. En analyse af SPD's og fagforeningernes teori og praksis« for perioden 1875-1914. Det omfattende emne indskrænkes dog straks i forordet, idet bl.a. »statens rolle ved overgangen til socialismen« ikke bliver behandlet - også af den grund må der gøres opmærksom på Lars Ege's og Peder Hjorth Jensen's »SPD og marxismen 1875-1914«, der netop behandler dette spørgsmål (Kritiske historikere København, Interne oplæg 1, 1974, III, 52 s.) og er en af de mange publikationer Hansen et al. ikke bruger. Som tillæg til den 160 s. lange afhandling offentliggøres Gotha- og Erfurtprogrammet.

I *politiske arbejdstekster* nr. 3-4 som er et emnehefte om »kriseteori« oversættes en artikel af Brigitte Nolte om »Diskussionerne om kriseteorien i socialdemokratiet frem til første verdenskrig« (s. 63-110). Den viser bl.a. overbevisende hvilket højt niveau den marxistiske diskussion havde i den central- og østeuropæiske arbejderbevægelse før 1. verdenskrig. I nr. 6-7 offentliggøres et uddrag af en rapport udarbejdet af en gruppe på RUC. Artiklen indeholder en konjunkturanalyse af udviklingen i Danmark især 1945-70 og en analyse af Socialdemokratiets (inklusive LO's) politik i perioden 1953-63 specielt med henblik på overenskomstsituationerne i 1956 og 1963. Artiklens centrale sætning er nok »Hvis arbejderklassen vil forsvare sine umiddelbare interesser må den tage sagen i sin egen hånd og føre en virkelig klassekamp mod kapitalen og dermed afsløre den reformistiske fagbevægelses klassesamarbejde« (s. 59) - »Socialdemokratiet, et borgerligt arbejderparti. En politøkonomisk analyse med henblik på perioden 1953-63« (s. 4-95).

I *ny politik* diskuterer Claus Larsen i anledning af Erik Knudsens teaterstykke om Pio og arbejderbevægelsens begyndelse berettigelsen af indvendingerne mod stykket. Han kritiserer opfattelsen, at stykket skulle være »dokumentarisk korrekt«, idet han mener, at Erik Knudsen berettiget er gået ud over det eksisterende kildemateriale - 'Snart dages det brødre', hvad var dokumentarisk?« (1974-6 s. 3-4). I *Industrial Relations* (Vol. 29 nr. 1, 1974) har Albert A. Blum sammen med Allen Ponak offentliggjort en ny artikel om funktionærerne og deres faglige organisationer, »White Collar Unions in Denmark« (s. 65-82). Artiklen adskiller sig ikke væsentligt fra de to i sidste oversigt omtalte; tabel 1 lader formode at

forfatterne ikke har forstået hvad de skriver om. Anders Mathiesen har i et særhefte af *Kontext* (Pædagogik i klassesamfundet) gennemgået et par tyske marxistiske pædagogers teoretiske arbejde i Weimarrepublikken. Det er Siegfried Bernfeld, Otto Felix Kanitz, Otto Rühle og Edwin Hoernle. De tilhørte forskellige fløje i arbejderbevægelsen og blev »genopdaget« af dele af den vesttyske studenterbevægelse efter 1968 i forbindelse med den fornyede interesse for marxismen (»Proletarisk opdragelse i klassesamfundet« s. 234-256).

Proletar! offentliggør i sit sidste nr. (9. august 1974) en længere artikel af Steen Bille Larsen om »DKP og arbejderklassen 1945-1958« (s. 14-30). Det er en politisk analyse af DKP, som af DKP'ere vil blive betegnet som »antikommunisme fra venstre«. Det er en kritisk redegørelse for DKP's programatiske udvikling, dets faglige politik og forholdet til Socialdemokratiet op til partiets splittelse i 1958. Steen Bille argumenterer på baggrund af DKP-udgivelser, som citeres udførligt. Artiklen indeholder nogle vigtige tabeller.

Det svenske *Marxistisk Forum* har i nr. 4-1974 en artikel af Ruth Bohmann »Till kvinnofrågans historia« (s. 20-26). Hun beskæftiger sig især med arbejderkvindebevægelsen som ret tidligt dannede en selvstændig organisation. Bevægelsen var stærkt influeret af Clara Zetkin og den kvindelige fagbevægelses organ »Morgonbris« indeholdt mange rapporter fra udlandet bl.a. fra Danmark. I den senere del af artiklen behandler hun især den kommunistiske kvindebevægelse.

I det første nr. af GMT's nye tidsskrift *historievidenskab*, der er et tema nr. om imperialismen findes artikler af Claus Bryld (Socialistiske teorier om imperialismen før 1917. En teoriehistorisk analyse, s. 9-34), Susanne Thorbeck (Om imperialismeteori og begrebet monopol s. 35-58), Mogens Holm (Analyse af teorien om statsmonopolcapitalisme s. 59-78), Børge Ebbesen (Den teknisk-videnskabelige revolution og kampen mod den multinationale imperialism s. 79-100) og Lars Herlitz (Kommentar til Lenins imperialismeanalyse s. 101-06) og endelig er der en anmeldelse. Poul Transbøl har omskrevet en del af sit speciale og offentliggjort det i nr. 2 af tidsskriftet (s. 71-89). Han kommer frem til at »Bangs væsentligste inspirator var Kautsky« (s. 87) og påviser at hans teoretiske arbejde var uden forbindelse til en revolutionær praksis. Efter århundredskiftet begyndte imidlertid en ny periode hvor marxismens oprindelige enhed af teori og praksis kunne genoprettes. Det skete ikke i Bangs arbejde og han var derfor centrist. Denne egenskab i Bangs virke bliver ikke vurderet efter sit egentlige indhold - det er en almen tendens - nemlig en virkelig forbindelse af revolutionær teori og arbejderbevægelse. Hans arbejder var formentlig en hindring i denne proces og hans indsats må således vurderes meget mere kritisk end det hidtil har været tilfældet. Transbøl har øje for dette men beskæftiger sig ikke rigtig med konsekvenserne - »En gennemgang af sider af Gustav Bangs forfatterskab«.

Det nye tidsskrift for marxistisk litteratursociologi (undertitel) *Litteratur og samfund* indeholder i sit første nummer en læseværdig artikel af Dan Nissen om »Forholdet mellem klassetilhørsforhold og bevidsthedsstruktur i Hans Kirks dobbeltroman *Daglejerne/De ny tider*« (s. 5-30). Bl.a. er Nissens vurdering af 1899-forliget bemærkelsesværdig. I tidsskriftets nr. 3 har Poul Aaby Sørensen forsøgt sig med en »skitse til en marxistisk pressehistorie (undertitel), dvs. et overblik over »Den danske presse 1750-1974« (s. 22-66). Inr. 4/5 findes en opgave af Finn Bruun Knudsen, Freddie Pagh og Ivan Zlebčić Sørensen om »Fascismen i 30'erne« (s. 10-75). De tager deres udgangspunkt i bonapartismeteorien efter hvilken »kapitalen afgiver sin politiske magt, hvis den får lov at beholde sin økonomiske« (s. 24). Der mangler en diskussion af andre fascisme-teorier selvom de i forbindelse med Isi Grünbaums Nazismens klassekarakter (s. 32) berører en af dem. Derefter arbejder forfatterne især med ideologiske problemer. Nr. 7 er et temanr. om kvindespørgsmål. Birthe Skovgaard og Marianne Dahl Nielsen har skrevet om »Børnebegrænsning som middel i klassekampen i perioden 1870-1920« (s. 54-77). De konstaterer manglende oplysning om og benyttelse af børnebegrænsende midler i arbejderklassen og også at arbejderbevægelsen selv - med Chr. Christensen som undtagelse - ikke ydede nogen positiv indsats her. Der refereres i den forbindelse en interessant diskussion i »Arbejderbladet« 1936 mellem Marie Nielsen og redaktionen.

I *Für Dich* nr. 10-1975 bringer Inge Kertzscher uddrag af et par breve fra Clara Zetkin til Stauning i anledning af den 2. internationale socialistiske kvindekongres i København 1910. Artiklen indeholder desuden dele af beretningerne til kvindekongressen fra de forskellige lande (s. 2-9). *Socialisten* har i en serie i sin 2. og 3. årg. fra nr. 11 til nr. 22 bragt særligt udarbejdede artikler om Pariserkommunen, den russiske revolution 1917-21, den tyske 1918, den spanske borgerkrig 1936-39, den jugoslaviske revolution 1941-44, den albanske 1943-47, den kinesiske revolution 1923-49, den koreanske 1918-48 og den vietnamesiske 1930-54. Kommende numre vil bl.a. behandle den cubanske revolution. Et gennemgående problem og udgangspunkt for forfatterne er forholdet mellem Komintern og de nationale, revolutionære partier.

I sidste nummer (nr. 6) af *Arkiv* 2. bind fortsættes behandlingen af spørgsmålet om arbejderaristokratitesen med et diskussionsindlæg af Bernt Schiller (s. 104-5) og en artikel af Gunnar Olofsson om »Teorier om arbetararistokrati och reformism hos Engels och Lenin« - artiklerne viser hvor uklart begrebet er og hvor forskelligt det anvendes, hvilket igen viser at det næppe kan bruges. Bernt Kennerström har behandlet - »den problematiske principfastheten« (undertitel) i forbindelse med Kilbompartiets holdning til den spanske borgerkrig og fortsætter dermed analysen af den svenske arbejderbevægelses reaktion på borgerkrigen, som begyndtes i nr. 4 - »Socialistiska Partiet och spanska inbördeskriget« (s. 26-

46). Rolf *Granstrand*/Bodil *Henriksson* skriver om »Arbetsdomstolen och de vilda strejkarna 1969-73« (s. 3-25) og Torsten *Björkman* om »Socialdemokratien och industriell demokrati 1918-1924« (s. 47-60), Björkmans teser virker overbevisende. Eva *Björklund* behandler et kommunistisk domineret forsøg på at skabe en alternativ socialistisk kultur. Forsøget blev afbrudt af et forbud af »Föreningen Arbetarkultur 1926-1932« (s. 61-80). Artiklen kan nok have relevans for den danske debat om emnet.

Arbetarrörelsens årsbok 1974 indeholder nogle arbejdererindringer. Det er interviewe fra 1947 og de 10 glasarbejdere beretter om forholdene ved et bestemt »glasbruk« i Surte (Lennart *Vallstrand*, »Glasarbetarminnen från Surte«, s. 7-50). Årbogens to øvrige artikler behandler de meget vigtige agrarspørgsmåls behandling i Socialdemokratiet i perioden 1890-1940. De er af Lars *Björlin*, »Jordfrågan i svensk arbetarrörelse 1890-1920. En översikt« (s. 55-126) og Per *Thullberg*, »SAP och jordbruksnäringen 1920-1940. Från klasskamp till folkhem« (s. 127-168). I indledningen fremhæves at artiklerne ikke skal ses som færdige forskningsresultater men som oplæg til videre forskning og debat. Dette formål opfylder artiklerne til fulde.

I tidsskriftet *Hug!* nr. 3 har Britta *Lundkvist* offentliggjort en beskrivelse af udviklingen i den danske arbejder-teaterbevægelse specielt i mellemkrigstiden, men har kunnet spore dens rødder til tiden lige efter århundredskiftet og slutter med et udsyn på situationen i dag - »Dansk arbejder-teater i 20'erne og 30'erne« (s. 15-19). Samme nr. af tidsskriftet har som tema taget »Arbejderlitteraturen«. Det er især den tyske der behandles. I nr. 4 analyserer Kela *Kvam* et forsøg på at »agitere« mellemlagene i Tyskland fra KPD's side med et teaterstykke. Selvom forsøget var vellykket, forblev det et isoleret forsøg og fik altså kun ringe virkning. *Kvam* antyder årsagerne til at forsøget ikke blev til mere - »Glem ikke mellemlagene!« (s. 24-26). I *UNIFOL*, årsberetning fra Institut for Folkemindvidenskab ved Københavns universitet findes en artikel af Helga *Dusse* om »Arbejdersangen« (s. 65-71), hvor der godt gøres rede for forskellige problemer, f.eks. arbejdersangenes udvikling i forskellige perioder og arbejdersanger/korenes stilling i dag. Den efterfølges af Synnøve *Aagaards* artikel »Protestsange« (s. 72-77), der behandler de sidste 10 års socialkritiske sange. Helga *Dusse* går også ind på dem. Der er en tendens til at de mere uforpligtende sange afløses af en bevidst holdning hos forfattere og udøvere, som samtidig søger tilknytning til arbejderklassen og dens organisationer. Årsberetningens omfangsrigeste artikel er af Flemming *Hemmersam*, der allerede i længere tid har beskæftiget sig med arbejderkulturen. Han behandler her »Tysk debat i 1920-erne om Gemeinschaft og Gesellschaft, som er væsentlige i den samtidige debat og giver så nogle rids af arbejderorganisationernes forsøg på at skabe en

kulturel overbygning. Han forsøger at analysere disse forsøg i en helhed, dvs. inddrage alle de elementer, der indgik i forsøget, og det både for socialdemokraters og kommunisters vedkommende. Omfanget og dybden af dette arbejde dokumenteres i denne artikel og der lægges op til en grundig debat om arbejderkulturen. Ved et omfattende noteapparat og en ligeså omfattende litteraturliste får læseren mulighed for at orientere sig i det store kildemateriale og den righoldige literatur. Hemmersam kommer ikke med nogle færdige løsninger her, men hans ansatser er frugtbare og de problemer han diskuterer er væsentlige. I en tidligere artikel (i UNIFOL 1973) har Hemmersam påpeget sammenhængen mellem de tyske og danske forsøg på arbejderkultur; denne artikel er altså vigtig for den videre diskussion om de danske arbejderkultur og -oplysningsforsøg.

I *Økonomi og politik* har Wilhelm Christmas-Møller skrevet en større afhandling om »Da myten om 'Den røde Krag' blev til« (4-1973 s. 305-42 og 1-1974 s. 3-22). Det er en analyse af partipolitikken 1965-1966, hvor samarbejdet mellem Socialdemokratiet og SF blev indledt; forudsætningen var at de højreborgelige partier indledte et snævrere samarbejde indbyrdes mod Socialdemokratiet. Det lykkes ham at gendrive myten. *Marxistisk antropologi* har i nr. 3-4/1974 som tema Landbrug i Norden. Hovedartiklen er skrevet af Jørn Falk og Allan Madsen, »Bønder og klassekamp. Bidrag til en analyse af de historiske udviklingstendenser i landbrugssektoren i Danmark fra de Store Landboreformer til Systemskiftet« (s. 46-163). Sidste afsnit behandler forholdet mellem »Den demokratiske bondebevægelse og arbejderklassens organisationer«. Dette centrale emne er såvidt vides ikke blevet undersøgt før (der forberedes dog et speciale) og dette første bidrag kan således ikke være afsluttende. Der er en del fejlvurderinger hvad angår arbejderbevægelsen, men artiklen rejser også væsentlige problemer og må indgå i de kommende diskussioner.

I (Tiden-) *Verden rundt* findes en artikel »Noter om det proletariske diktators ides historie«, der gennemgår begrebets opståen og udvikling (nr. 7 s. 606-18). I nr. 12-1974 af *Tiden* trykkes et foredrag af Isi Grünbaum »Kritik af kritikken af teorien om den statsmonopolistiske kapitalisme« (s. 375-85), hvor han bl.a. går ind på tidligere forsøg på teorier om statsmonopolisme, men især går ind på Paul Matticks og Elmar Altvaters kritik af teorien.

I det østtyske *Beiträge zur Geschichte der Arbeiterbewegung* undersøger Gerhard Winkler et vigtigt princip for arbejderbevægelsen, nemlig den proletariske internationalismes formulering til og med Det kommunistiske Manifest. Han tager derved naturligt især hensyn til Marx' og Engels' virke. »Zur Entstehung des Prinzips proletarischer Internationalismus« (1974-6 s. 931-52). I samme nr. af tidsskriftet skriver Jan Peters om »Die schwedische Rote Hilfe an der Seite deutscher Antifaschisten« (s. 970-988) og Fritz Petrick kommenterer kort Edwin Hoernles optræden på Det Norske Arbejderpartis kongres 1923. Kongressen og partiet splittedes over

spørgsmålet om forholdet til Komintern - »Edwin Hoernle und die Gründung der KP Norwegens« (s. 1007-14). I *Jahrbuch der Internationalen Politik und Wirtschaft* som siden 1973 udgives af institutterne for internationale forhold i Moskva og Berlin (Øst) findes også et afsnit om Danmark. Det er for 1974 skrevet af Klaus Sokol fra universitetet i Greifswald (s. 279-83). *Marxismus-Digest*, der offentliggør bidrag fra kommunistiske tidsskrifter under et fælles emne, har i nr. 20 (4-1974) emnet »Theorie und Praxis sozialdemokratischer Parteien«. Det er i dette tilfælde artikler fra sovjetiske, engelske, svenske, belgiske, italienske, østrigske og tyske tidsskrifter, som behandler problemer i forbindelse med de socialdemokratiske partier internationalt og i England, Sverige, Frankrig, Belgien, Italien, Østrig og Finland. Samlet giver det et ganske godt indblik i kommunisternes vurdering af den socialdemokratiske bevægelse.

I det norske *Kontrast* har Ingmar Glans skrevet en artikel om »SF i Danmark« (nr. 10/1-1968 s. 28-57); det er en længere politologisk analyse med en del tabeller, Glans har nøjedes med at antyde de politiske konsekvenser af udviklingen. I *Deutscher Volkskalender für Nordschleswig* (1969 s. 54-57) har Jes Boysen skrevet nogle erindringer om en tysk arbejdersportforening i Åbenrå. Den eksisterede ved siden af den gamle »Arbejdernes Gymnastik- og Sportsforening«, som havde både danske og tyske medlemmer. Åbenbart var der ikke noget samarbejde mellem de to arbejdersportforeninger; »Globus - der Arbeiter-Turnverein in Apenrade«.

Redaktionen beklager, hvis der skulle være overset artikler, der burde have været omtalt i denne oversigt; den opfordrer til indsendelse af artikler, der bør omtales i næste oversigt.

Rettelsesliste til årbog 4

Der er desværre en del trykfejl i bind 4, hvoraf langt de fleste dog ikke er meningsforstyrrende og derfor ikke rettes her. Men de efterfølgende er væsentlige:

s. 59 linje 17 fra oven »fortsättning« i stedet for »forsättning«

s. 65 linje 2 fra neden er faldet ud og skal hedde:

»ringen av arbetarepolitiken kolliderade även i denne mindre enhet med de natio-«

s. 74 linje 14 fra neden »alltjämt ...flera« istedet for »allkämt ...flere

- s. 133 linje 9 fra oven »DKP¹¹« i stedet for »DKP«
- s. 148 linje 11 fra oven »korrekte« i stedet for »konkrete«
- s. 157 note 19 4. linje er faldet ud og skal hedde:
»1864 var der en kontinuerlig tilbagegang af arbejdere - og dernæst p.g.a.
de«
- s. 258 linje 8 fra oven »huller i stedet for »hullet«
- s. 258 linje 9 fra oven »Gnade« i stedet for »Gande«

Lagerliste pr. 1.10.1975.

9. Langsted, Jørn: Edvard Brandes' skuespillerportrætter. (80s. 11,50 kr.)
10. Bondebjerg, Ib: Peter Seeberg. En ideologikritisk analyse. (94s. 11,50 kr.)
11. Bach, Niels: Poesi og provokation. Bertolt Brechts lyrik 1916-28. (74s. 11,50 kr.)
14. Langsted, Jørn: Rapport fra Norrbottensteatern. (70s. 11,50 kr.)
15. Søborg, Lotte: John Keats. (250 A4s. 20,00 kr.)
16. Rasmussen, Agnete: Dansk Kvindesamfund og sædelighedsfejden 1887. (89s. 11,50 kr.)
17. Mortensen, Frands: 22,00 radioavis. En kommunikationskritisk analyse af 22-radioavisen. 5. opl. med kritisk efterskrift. (304s. 30,00 kr.)
18. Sullerot, Evelyne: Kvinders erhvervsbeskæftigelse og problemer i EF-medlemslandene. (220s. 18,50 kr.)
19. Sønderriis, Ebbe: Villy Sørensen. En ideologikritisk analyse. (144s. 20,00 kr.)
20. Lundkvist, Anders: Kapitalens bevidsthedsformer. (192s. 25,00 kr.)
21. Bay, Carl Erik: Socialdemokratiets stilling i den ideologiske debat i mellemkrigstiden. (287s. 30,00 kr.)
22. Olesen, Henning Salling: Litteraturvidenskabens politik. (264s. 25,00 kr.)
23. Kjems, Bo: Socialismen og det amerikanske system. (160s. 15,00 kr.)
24. Sørensen, Peer E.: H. C. Andersen & Herskabet. (304s. 35,00 kr.)
26. Pædagogiske arbejdsmapper. (Abonnement 100,00 kr. for mere end 400 A4 sider).
Nr. 1 Trivialmyter. (68s. 20,00 kr.)
Nr. 2 Folkeviser. (60s. 20,00 kr.)
Løsblade:
1-12: HF-dansk (5,00 kr.)
13-36: Teoretisk pædagogikum (5,00 kr.)
30. Hansen, Mogens Bjerring: Person og vision. »Hærværk« og dens forudsætninger. (96s. 15,00 kr.)
31. Risak, Ole: Knud Sønderby. En kultur-sociologisk analyse. (80s. 11,50 kr.)

32. Fink, Asta: Teori-praksis (64s. 11,50 kr.)
35. Tegneserier. En ekspansions historie. (344s. stort format, 75,00 kr.)
36. Callesen, Povl: Maschovisme og skyld. (87s. 11,50)
38. Meddelelser om forskningen i arbejderbevægelsens historie.
 Nr. 2 (48s. 8,00 kr.)
 Nr. 3 (64s. 8,00 kr.)
 Nr. 4 (64s. 10,00 kr.)
39. Elbek, Alice: Dyslexi og mundtligt formuleringsniveau. (160s. 25,00 kr.)
40. Elbek, Jørgen: Grundtvigs atten prøveår. (40s. 9,00 kr.)
41. Rasmussen, Gunnar: Sportsjournalistik. (144s. 23,00 kr.)
43. Brandt, Per Aage: Tegn, sætning, subjekt. (215s. 35,00 kr.)
44. Dahlerup, Drude: Socialisme og kvindefrigørelse i det 19. årh. (416s. 40,00 kr.)
45. Sørensen, Peer E.: Elementær litteratursociologi. (188s. 25,00 kr.)
50. Tarp, Allan: Spilteori og afstemningsteori. (286s. 33,00 kr.)
52. Årbog for arbejderbevægelsens historie, 1973. (190s. 35,00 kr.)
53. Schmiederer, Ursula: SF og »den tredje vej« til socialismen. (188s. 25,00 kr.)
54. Strukturalisme og semiologi. En antologi. (152s. 38,00 kr.)
56. Negt og Kluge: Offentlighed og erfaring. (334s. 50,00 kr.)
57. Teori og praksis. Tidsskrift for videnskabsteori og samfundsfilosofi (abonnement 65,00 kr. for 4 nr., løssalg 20,00 kr.)
 Nr. 1 Aktionsforskning (104s.)
 Nr. 2 Uddannelse og samfundsfilosofi. (112s.)
 Nr. 3 Økonomisk demokrati. (96s.)
 Nr. 4 Natur og dialektik (111s.)
58. Kvindesituation og kvindebevægelse under kapitalismen. Red. Signe Arnfred og Karen Syberg. (416s. 50,00 kr.)
59. Subjekt og tekst. Bidrag til semiotikkens teori. Red. Niels Lykke Knudsen, Ole Andkjær Olsen, Erik Svejgaard. (320s. 45,00 kr.)
60. Stauning. En bibliografi. (152s. 30,00 kr.)
62. Ikkevold. Strategi i klassekampen. (208s. 18,00 kr.)
63. Teologi og samfund. Bidrag til kritikken af den borgerlige teologi. (224s. 25,00 kr.)
64. Tarp, Allan: Matematiske vækstmodeller. (192s. 30,00 kr.)
65. Årbog for arbejderbevægelsens historie, 1974. (268s. 70,00 kr.)
66. Brandt, Koots, Steppke: Om kvindespørgsmålet under kapitalismen. (192s. 45,00 kr.)
67. Nymark, Johs.: Frederik Dreiers politisk-ideologiske virksomhed. (192s. 33,00 kr.)
68. Jensen, Carsten: Salg, klasse og død. En analyse Arthur Millers Death of a Salesman. (48s. 10,00 kr.)

69. Holch, Hanne m.fl.: Kvindeundertrykkelsen under kapitalismen. Belyst ved hjælp af seks rapportbøger om kvinder. (176s. 30,00 kr.)
70. Giersing, Thobo-Carlsen, Westergaard-Nielsen: Det reaktionære oprør. Om fascismen i Hamsuns forfatterskab. (212s. 40,00 kr.)
71. Historievidenskab. Tidsskrift for historisk forskning. (abonnement 75,00 kr. for 4 nr. løssalg 25,00 kr.)
 Nr. 1 Imperialismeteori. (112s.)
 Nr. 2 Historieteori (112s.)
72. PAPIR. Tidsskrift for sprogforskning. (abonnement 35,00 kr. for 3 nr. (nr. 1 er desværre udsolgt), løssalg 17,00 kr.)
 Nr. 2 Bernstein. Sociolingvistik. (98s.)
 Nr. 3 Hjelmlev. Glossematik. (112s.)
 Nr. 4 Trykoanalyse (99s.)
 Alle vore bøger kan købes i boghandlen, men det er ikke alle boghandlere, der lagerfører dem.
 Alle vore bøger kan købes direkte hos forlaget pr. tlf. eller brev.
 Forlaget GMT, 9293 Kongerslev, tlf. 08-33 14 31
 Forlaget GMT, 8500 Grenå, tlf. 06-32 17 12
73. Per Kristensen, Elo Nielsen: Wilhelm Reichs arbejde 1920-1936. (195s. 45,00 kr.)
74. Hans Møller: Blandt betonblomster ... i det danske forsvar. En tegneserie på 65s., 15,00 kr.
75. Hans Fink: Samfundsfilosofi. (103s. 16,00 kr.)
76. Lene Andersen m.fl.: Sprog og skolestart (210s., 32,00 kr.)
77. Allan Tarp: Funktioner II. (64s., 12,00 kr.) og Sandsynlighedsregning (76s. 15,00 kr.)
71. Nr. 3-4 Fascisme (240s.)